

СЛОВО ПРО книгу

ЗАМІСТЬ РЕЦЕНЗІЇ

Вопросы творчества и биографии А. С. Пушкина:
Научный сборник. — Одесса: Астропринт, 1999. — 192 с.

У багатогранній діяльності професора А. О. Слюсаря останніх років помітне місце посідала редакторська і видавнича робота. Очоливши в 1995 р.

Пушкінську наукову комісію одеського Будинку вчених, він не тільки активно пропагує вивчення творчості геніального поета, але практично зближує свій теоретичний досвід із завданнями краєзнавства, яке тоді ще лише визначало свою продуктивну роль у літературознавстві. Він організовує найрізноманітніші за тематикою засідання комісії, «круглі столи», наукові конференції, бере участь у проведенні ювілейних святкувань обласного і міжнародного рівня. У нього на все знаходиться час, енергія, ентузіазм, що у сполученні з найглибшими знаннями приносять переконливий результат. Підтвердженням цього може служити і науковий збірник статей, присвячений 200-річчю з дня народження О. С. Пушкіна, що вийшов з друку з ініціативи А. О. Слюсаря.

*Запросы творчества
и биографии
Л. Луштина*

«Питання творчості і біографії О. С. Пушкіна. 1799— 1999» (Одеса, «Астропринт», 1999), опубліковані за рішенням Вченої ради Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова, відбивають не тільки ерудицію головного редактора збірника, але і прагнення професора А. О. Слюсаря об'єднати пушкіністів України в їхньому осягненні феномена великого російського поета. Київ, Харків, Чернівці, Назрань, Ізмаїл представили філологи, органічно причетні до дослідницького пафосу одеситів, для яких сама історія Причорномор'я зберігає живий образ Пушкіна.

Серед тридцяти авторів статей збірника є і визнані авторитети в пушкінознавстві, і початківці, і шкільні вчителі, і навіть люди, що не мають гуманітарної освіти, але їх усіх поєднує сила тяжіння «магії художнього слова», як неодноразово говорив професор А. О. Слюсар, намагаючись на чітких

логічних побудовах просуватися в глибини світу поета і закликаючи до цього захоплених Пушкінім. Різноманітна тематика не укладається в строгий рубрикон збірника, різними є й авторські підходи до задумів поета, але очевидна в контексті публікацій дослідницька зосередженість на певних загальних проблемах, на аналізі одних і тих самих творів.

«Маленькі трагедії» О. С. Пушкіна як цикл» А. О. Слюсаря — зразок показу складного синтезу психологізму і філософічності пушкінської думки на розкритті «субстанційності конфлікту», проникнення в потаємні лабіринти людської душі, відзначений і майстерністю наукового лексичного лаконізму. Близькі авторові цієї статті мотиви життя і смерті знаходять відгук у роботах О. А. Кравченко, О. В. Гейман; вони присутні незмінно там, де дослідник уміло враховує, незалежно від об'єкта аналізу, багатозначність будь-якого пушкінського задуму.

Але є і спеціальні акценти у висвітленні творчості Пушкіна, що вперше одержують на сторінках збірника переконливе тлумачення. Це стаття І. Я. Матковської «До питання про історіософський зміст роману Пушкіна «Капітанська дочка». Автор не тільки підкреслює у поета гуманістичну значимість постановки проблеми «індивід— держава— суспільство», але і надає актуальності закладеній в добутку тріаді в плані «створення соціальної згоди і взаємодопомоги як сутнісного початку макроісторичного виміру суспільних процесів, що забезпечує життєздатність суспільства і можливості його виробництва». Звернені до філософського аспекту творчості Пушкіна С. А. Нерян, В. П. Павлюк, О. Каранфілова, Х. Ш. Точієва теж приходять до узагальнень з приводу «світлого, гармонійного генія» поета на підставі ідеалів, втілених у його поезії і прозі під впливом драматичних подій самої епохи.

Колективна праця пушкіністів — це динаміка пошуків теоретиків і практиків, літературознавців і лінгвістів в атмосфері суспільних сучасних тенденцій, коли стали доступними спецфонди архівів, полемічні судження, обговорення сміливих гіпотез і здогадів, завдяки чому постать Пушкіна постає більш повно і пластично. З новизною вражень сприймаються в статтях біографічні деталі, характер відносин Пушкіна із сучасниками, особливо цікавими є нюанси його одеського хронотопу у творчому переломленні. Якщо в статті Л. А. Щербини «Підтекст одеських настроїв Пушкіна в перших розділах роману «Євгеній Онегін» мета автора пояснює саму назву, то в інших біографічні передумови асоціативно виникають під час розгляду творчої лабораторії поета, окремих прийомів, художніх паралелей, наприклад, в роботах Г. Д. Беньковської «Прощання з морем (О. С. Пушкін і Леся Українка)», О. І. Лабунько «Пушкін у ліриці Е. Багрицького».

Невід'ємність України від глибинних початків творчої еволюції Пушкіна підкреслена у статті З. В. Кирилук «Балада О. Пушкіна «Гусар»: специфіка жанру». А повідомляючи про копітку працю перекладача на досвіді М. Рильського, що представив «Євгенія Онегіна» українською мовою, автор

Замість рецензії

Т. В. Сорвілова пише про «кровне споріднення, спільність російської й української обрядової пісенної традиції», реалізованої поетом.

Переклад як фактор міжнаціональної взаємодії у статті А. К. Смольської «З історії пушкінознавства: збірник І. В. Ягича «О. С. Пушкін у південно-слов'янських літературах» мотивує зусилля і винятково важливу роль вченого у стимулюванні сприйняття поета південнослов'янськими народами, уточненні хронології поширення конкретних творів.

Ретельність розробки проблем пушкінської поетики вирізняє статті І. В. Мурадян «Використання із стилістичною метою морфологічних і фонетичних особливостей власних імен у текстах О. С. Пушкіна» і Н. Кондратенко «Поліфункціональність питальних висловлень у поезії А. С. Пушкіна», що поглиблюють уявлення про семантичну конкретність і адекватне їй інтуювання вірша російського поета.

Інформативність матеріалу статей і спостереження авторів свідчать як про ретельність розробки обраних тем, так і про ясну концептуальну спрямованість дослідників, що намагаються не пропустити найціннішого, не припуститися спотворення. У статтях Н. М. Раковської «Пушкінська гармонія» у контексті критики Ап. Григор'єва», Н. В. Сподарець «Пушкіністика М. О. Гершензона у контексті наукової думки початку і кінця ХХ століття» автори аргументують необхідність визнання доробку талановитих мислителів в умовах свого часу. Стаття ж Л. В. Берловської «Про Пушкіна в рік великого ювілею» пронизана відкритою тривогою у зв'язку з недостовірністю критичних думок, що з'явилися в роки перебування.

Статтям збірника надано серйозного наукового апарату, що пояснює рівень узагальнень, ступінь аналітичності авторів, що опанували масштабність бачення історичних процесів і значення геніальної особистості для світової культури. Показова у цьому стаття Є. М. Черноіваненка «Про місце і значення Пушкіна в історії російської літератури», де бачимо принципову авторську установку на нове розуміння термінології і розподіл літератури на періоди. «Саме в пушкінських творах російська література звершує епохальний за своєю важливістю і при цьому приголомшливо стрімкий перехід від риторичності до художності».

Творові письменника в першу чергу приділяв увагу і професор А. О. Слюсар, часто нагадуючи, що текст — першооснова літературознавчого аналізу. Співвіднесеність багатьох положень у статтях при всій індивідуальній несхожості їхніх авторів і профілів філологічних інтересів робить збірник «Питання творчості і біографії О. С. Пушкіна» внутрішньо цілісним, що відповідає і природі пушкінської спадщини.

На титульному листі ювілейного наукового збірника значиться «Випуск І», отже попереду перспективний шлях подальших досліджень.

Лариса БУРЧАК, Наталя ОСТРОВСЬКА